

МУСИГИ
БАРӘДӘ
СӘНӘТ-
ЛӘР

ВУРҖУНЛУҖУН СИРРИ

ДУНҖАНЫҢ гәрибә тәсәдүфләри вар, мәним тарзән Бәһрам Мансуровла танышлыгым хардаса тәлҗин бир угуру илә бағлыдыр. Дүз иҗрини ил бундан әввәлиин сөббәтидир. Бөҗүк мүғанимиз Бүлбүлүн 60 җашы тамам олурду. Јубилејлә алағадар онун иштиракы илә «Корөглу» операсы көстәрилерди. Чәтиликлә олса да билет тапыб тамашаја кетдим. О кун Бүлбүл һәмниәккидән бир аз һәвәсли, бир аз шөвлү вә бир аз да кәдәрли (нечә олмаса 60 җашы тамам олурду) охујурду. Тамашанын бир јериндә сәс узанды, узанды вә елә бил ки, реаллыгдан, сәсдән чыхыб мөчүзәјә чеврилди. Сән дејә, бу сәсин сәһил-сәһәди јохуш, илһамлы аңларында бити-түкнәмәдән сонсузлуға гәдәр узана биләришип, һамы өзүнү унутмушду, һамы ајағ үстә әл чалырды вә гәрибәдир ки, һамынын көзү јашармышды. Арадан 20 ил кечәндән сонра, иә кизләдин, фикирләширдим ки, һајатымда бундан көзал күн олмайыб. Белә күвүн тәсәүраты бир өҗрә бәс еләјәр. Бөҗүк бир јазычы чох һәссаслыгла белә күнләри «Әбәди бајрамлар» адландырыб.

1971-чи ил... Јенә опера театры. Бу дәфә башға бир јубилеј. Тарзән Бәһрам Мансуровун 60 иллији. Чыхыш едәнләр дә јадымдадыр. Рүбәбә Мурадова, Күлхәр Һәсәнова, Зейнәб Ханларова, Ариф Бабајев вә опера театрынын башға солистләри, тарзәнин сәнат достлары. Чыхышлардан мәлүм олду ки, бир чох көркәмли ханәндәнин опера артисти кими јетишиб формалашмагында Бәһрам Мансуровун хидмәти чох олуб. Сонра јубиләрин иштиракы илә опералардан парчалар көстәрилди, өзү соло чалды. О чалдыгча өз-өзүмә дүшүнүрдүм ки, бир ифачы кими Бәһрам Мансуровун үстүнлүју нәдәдир? Нијә онун чалгысы инсаны бу гәдәр сәһрләјир? Бәһрам Мансуров чаларкән тарыш сәси елә бил дүнәндән, срагакүндән јох, чох-чох узаглардан кәлир. Марағлыдыр ки, Бәһрам мүзәллимин өзүниң «гәдим көрүңшү» илә тарыш сәси арасында гәрибә бир јахынлыг вар. О, адәтән агыр отуруб агыр чалыр, виртуозлуғуну, чалгы техникасынын јүксәклијини көзә сохмаға чалмышыр. Тарыш бүтүн сәһри, көзәллији муғалым ичидән кәлир. Тарзән санки дејир: «Ифамда аз-чох хошака»

ны руулаадыра, илһамга көтөрө биләсән. Јәғни биләсиниз бурада тарыч «ла» көкү үстүндө гурулмасыны сәбәби симфонии оркестрларны көкләнгәнәдән ирәли кәләр.

— Мугам операларында баш роллары иңди чаван ханәдәләр ифа еләјир. Оларын сәнәткарлыгы барәдә созунуз?

— Буиларын чоку истәдәдлә ханәдәләр-дир. Бириндә сәс диалогон, диқариндә мала-һәт, ширинлик, бир башгасиндә исә ақторлут бачарыгы үстүндүк төшкил едир. Операнын бүтүн тәләбләринә чабаб ирмәлләри, сәнәткар ки-ми формалашмаглары оларын өзләриндә асы-лыдыр. Һәзәлик ону дејә биләрәм ки, бу ча-ванларын чокунын сәнәтдә илк адымлары угурулду. Бу чаван ифачылар билмәлидир ки, сәнәткарлыг, инкишаф, ахтарыш үчүн сәдд јох-дур. Олар даима өз үзәрләриндә чалышмалы, тәжмилләшмәлидирләр. Алгыһа, өтәри тө-рәфләр кечиб кедир, уунудур. Анчаг сәнәт га-лыр.

— Һәр бир сәнәткарнын јетишидрдјеји ифачылар олур. Биз сәнәти дөдә-бабадан белә көрүшүк. Сизин тарын сирләрини ојрәтдјиниз ифачылар вармы?

— Вар. Филармонияда мәһни вә рәс ан-самблинда чалан Фаиг Чәләбийев мәһни тәлә-бәдир. Ширин бармаглары вар, онун кәләчә-јинә бөјүк үмидим вар. Валех Гәһрәманов, Ва-дал Гулијевдән дә чох шәј көзләјирәм. Билир-синиз ки, мән Асәф Зейналлы адина Мусиги Мактәбиндә тардан дәрәс дејирәм. Орда дә дөрд тәләбәм вар.

— Бәһрам мугаллим, ушагларыныз арасында тар чалмага мејл едәни вар-мы?

— Үч оглумун үчү дә тәләјини мусиги илә баглајыб. Кичик оглум Елхан, дејәсән, мәһнә киши тарзән олачаг. О, консерваторијада халг чалгы алатлары шәбәсини тар синфиндә тәһ-сил алыр. Өзү дә једди илдир опера театры-нә мәһкилә чјин-чјинә чалышыр. Оглум ол-дугуна көрә дејирәм, ифачылыгы, мусигини дунмагы лис дејил, әкәр чидди чалыса, бил-диқларилә кифајәтләмәсә, даһи ојрәнмәјә чап атса, ондан тарзән чыхар.

— Бәһрам мугаллим, сиз ифачы үчүн ән башлыча кәфјијәт нәји һесаб еләјир-синиз?

— Сәнәтә вургунилу, үрәклә чалмаг. Әкәр мусиги сәнин чанына, ганына һолмајыбса, чал-дығын үрәјиндән кәлмирсә, тары әлә алмага дәјмәз. Јахшы дејибләр, јанмасап, јандыра бил-мәсән.

— Әкәр бир нәфәр ән јахшы тар чала-нын адыны чәкмәли олсадыныз, кими дејәрдиниз?

— Гурбан Пиримову. Мәһни көрдүјүм тар-зәндәрдән ән чох хошума кәләни, бүгү, күч-лү миразб вурмагы, долгун чалмагы, һотта та-ры синәсиндә тутмагы илә дә ән јахшысы Гур-бан Пиримовдур. Онун отурушунда-дурмушун-да, чалмагында нә исә мө'чүзәли бир шәј вар-ды.

Биз Бәһрам Мансуровун планетинизин мухтәлиф јерләриндән мусиги тәшкилатлары, коһрсә вә фестиваллары тәрәфиндән дә вәт олундугу мусиги мәхлисәләринин бир нәчәсини дә охучуларымыз хатырлатмаг истәјирик.

Бәһрам мугаллим 1967-чи илдә Јунеско нәз-диндә Мусиги сәнәдләринин тәдвин вә муга-јисәси Бейнәлхалг институтуна 1968-чи илдә Париса — Бирләшмиш милләтләр күтүп вә Бей-нәлхалг мусиги һәфтәсини баглашышына, 1969-чу илдә Берлино — Шарг — Авропа фов-га'лада мусиги һәфтәсинә, 1977-чи илдә Ва-дада (соло коһрситинә) дә вәт едилмишидр.

Бәһрам Мансуровун мухтәлиф фирмалар тәр-әфиндән бөјүк тиражларла бурахылмыш грам-мофон валлары дунјанын һәр јеринә јаылмыш-дыр.

Таллин консерваторијасынын профессору Леонормет ајда икис дәфә естон радиосунда апардыгы «Дунја халглары мусигиндә» вери-лишиндә көркәмли тарзәнин леит јазылары-дан истифадә едир. Мәктубларынын бириндә Леонормет јазыр: «Сизин сәнәтиниз түкәнмәз бир хәзинәдир».

Һәмишә дилимин учунда олан, үрәјимдән кечәр бир суалы ондан һеч вахт соруммадым: «Мугама белә бөјүк садагәтлә бағлылыгыны-зы, вургунилуғунузу сәбәби нәдир?».

Сон сәһбәтимиздән сонра о тары көтүрдү вә чалмага башлады. Тар онун синәсиндә дил ачмышды, гәмли, севинчли бир һекәјәт даны-шырды. Өзүм унутмушдум, елә бил бу муси-ги әләминдән көпүк кәлән сәсләр мәни сәһр-ләминди. Кис едирдин ки, гаршымада вәчдлә, вургунилуға мугам ифа елан бу адам анчаг тар чалмаг үчүн доғулду. Буны һис едәвәдән сонра соргуја сһтијач талырдымы!

Сабир ЧУМПУДУ.

